

Samenvatting

De WODC-Recidivemonitor brengt op systematische wijze de terugval van justitiabelen in kaart. Bij het vaststellen van de strafrechtelijke recidive is niet alleen de vraag of men nieuwe justitiecontacten heeft en zo ja hoe veel, maar ook de ernst van de gepleegde delicten is van belang. Ernst is in de kern een subjectief begrip (Sweeten, 2012), maar bij de Recidivemonitor is een objectieve maatstaf nodig. Op basis van de gegevens uit de Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD), het vaste bronbestand van de Recidivemonitor, zijn er grofweg twee manieren om de ernst van de bij justitie geregistreerde delicten te meten. De eerste optie is om delicten te ordenen aan de hand van de strafdreiging, de maximale gevangenisstraf die een rechter bij een voordeling kan opleggen. Deze methode is eenvoudig, maar niet erg nauwkeurig. Er wordt geen rekening gehouden met specifieke omstandigheden. Binnen een delictscategorie is de strafdreiging steeds dezelfde, met als gevolg dat uiteenlopende delicten als even ernstig worden beschouwd.

De tweede optie is om de ernst van een delict te baseren op de afdoening. In tegenstelling tot de maximale strafdreiging klinkt dan wel de feitelijke ernst van het delict in de strafmaat door. In Nederland geldt immers het proportionaliteitsbeginsel, de straf dient een afspiegeling te zijn van de ernst van het delict. Waarschijnlijk spelen bij de strafbepaling echter ook andere factoren een rol, zoals het strafrechtelijk verleden en de proceshouding van de dader. Onderzoek suggereert dat sommige subgroepen van daders zwaarder en langer worden gestraft. Een ernstmaat gebaseerd op de afdoening van strafzaken zou dus last kunnen hebben van straftoematingsverschillen. Bovendien is het niet meteen duidelijk hoe de verschillende straffen die kunnen worden opgelegd zich onderling tot elkaar verhouden. Nederland kent drie primaire strafformen: boetes, taakstraffen en celstraffen (Wetboek van Strafrecht, artikel 9.1a). Deze kunnen in combinatie met elkaar worden opgelegd. Daarnaast zijn er strafrechtelijke maatregelen, bijkomende straffen en vermogensmaatregelen. Het OM en de rechter kunnen per geval maatwerk leveren. Toch is er wel een vorm van standaardisatie. In het Wetboek van strafrecht is vastgelegd hoeveel euro boete of uren taakstraf overeenkomt met één dag in detentie (artikel 22d en 24c). Aan de hand van dit principe kan een individuele maat worden ontworpen voor de ernst van de delicten die met die strafzaken werden afgehandeld. Doelstelling van dit onderzoek is na te gaan of de duur of hoogte van opgelegde straffen kan worden aangewend als *proxy* voor de zwaarte van de vervolgte delicten. De naam van de te construeren maat luidt 'misdrijf-straf index' (MSI).

Methode

Om de validiteit van de MSI te onderzoeken is een zakenbestand samengesteld met daarin alle strafzaken die in de jaren 1997 tot en met 2013 volgens het volwassenrecht in Nederland zijn afgedaan, door het OM of de rechter. Het totale bestand bestaat uit 3.203.968 zaken van 1.532.440 unieke daders. Voor verdere analyses is het zakenbestand opgesplitst in twee samples: (1) een sample van strafzaken betreffende 'first offenders' die voor een enkelvoudig delict terechtstonden, en (2) een sample van strafzaken betreffende recidivisten en/of daders van verschillende delicten. Voor enkele aanvullende analyses is daarnaast gebruikgemaakt van een databestand van ex-gedetineerden uitgestroomd in de periode 2002-2010. In dit bestand dat uit 245.638 zaken bestaat en uit 140.248 unieke personen, is naast de justitiële gegevens uit de

OBJD, informatie opgenomen uit het Sociaal Statistisch Bestand (SSB) van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Het gaat om gegevens met betrekking tot werk/opleiding, burgerlijke staat, samenstelling huishouden en inkomen.

De MSI-score wordt verkregen door de hoogte of duur van de hoofdstraf opgelegd in een strafzaak om te zetten in een aantal zogeheten 'sanctiepunten' of detentiedag-equivalenten (dde's). De standaardformule voor de berekening luidt: 1 dde = € 36 boete = 2 uur taakstraf = 1 detentiedag. Voor de ruwe MSI-scores wordt een minimum aangehouden dat gelijk is aan de minimale boete die kan worden opgelegd, namelijk € 3. De maximale MSI-score is gelijk aan een gevangenisstraf van 30 jaar c.q. levenslang. Sommige sancties, zoals beleidssepts, strafrechtelijke maatregelen of bijkomende straffen, zijn niet kwantificeerbaar met de standaardformule. Voor deze afdoeningen zijn aanvullende rekenregels opgesteld. Zaken die zijn afgedaan met straffen die horen bij een geringe ernst van het delict, krijgen de minimale MSI-score toegewezen. Een zaak waarop een sanctie volgt die niet in verhouding staat met de ernst van het delict of de delicten (zoals tbs), krijgt de mediane MSI-score die in andere zaken voor hetzelfde delict is gegeven. Bij zaken waarin naast een hoofdstraf een bijkomende straf werd opgelegd, wordt de minimale MSI-score als extra bijdrage toegevoegd.

Om een goede proxy van de ernst van een strafzaak te vormen zal de MSI in ieder geval positief en substantieel moeten samenhangen met eerder gebruikte ernstmaten. In dit onderzoek valideren wij de MSI door zero-order correlaties te berekenen met drie andere ernstmaten: de gecorrigeerde celstrafproportie (GCP), de eerder besproken maximale strafdreiging (MS) en een indicator gerelateerd aan de maatschappelijke perceptie van de ernst van delicten (MP). De GCP is verkregen door per type misdrijf de proportie strafzaken eindigend in een (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraf te vermenigvuldigen met de mediane duur van de straffen. Deze procedure werd uitgevoerd op de sample van 'first offenders met een enkelvoudig delict'. Dit om te voorkomen dat het strafrechtelijk verleden van de dader of het feit dat met de strafzaak meerdere delicten werden afgedaan, van invloed zouden kunnen zijn op de kans dat er op een celstraf wordt opgelegd. De GCP-scores zijn per delictscategorie omgezet in een rangscore: een hoge rangscore staat voor een ernstiger misdrijf. De tweede ernstmaat, de MS, geeft aan welke straf het OM of de rechter maximaal kan opleggen. De waarden van deze ernstmaat werden overgenomen uit het Wetboek van strafrecht. De derde ernstmaat, de MP, bestaat uit meningen van burgers over bepaalde delicten zoals vastgelegd in onderzoek van Wolfgang et al. (1985). Naast deze drie maten wordt ook het verband met een vierde indicator bekeken: de geïmputeerde ernstscore. Uit het sample van 'first offenders met een enkelvoudig delict' wordt voor elk type misdrijf de mediaan van de MSI-scores berekend op basis van de afdoeningen van de strafzaken. Deze waarde staat voor de typische straf die in Nederland voor dat type misdrijf wordt opgelegd. Ze wordt niet beïnvloed door het strafrechtelijk verleden van de dader of de aanwezigheid van meerdere of andere delicten binnen een strafzaak. De mediaan scores worden vervolgens in het sample van strafzaken met meervoudige delicten gebruikt om ernstscores te imputeren. Deze totaalscores worden gecorreleerd met de MSI-scores berekend aan de hand van de afdoening van de strafzaken.

Naast het berekenen van correlaties wordt ook nagegaan of de MSI gevoelig is voor straftoemetingsverschillen. Dit gebeurt met een multi-pele regressie. De MSI-score, is de afhankelijke variabele, daderkenmerken zoals geslacht, geboorteland, aantal eerdere delicten en andere sociaal-demografische gegevens gelden als voorspellers. De MS respectievelijk de geïmputeerde ernstscore fungeert als controlevariabele.

Resultaten

De MSI-score blijkt positief en significant samen te hangen met de andere ernstmaten. De correlaties met de GCP en de MS zijn groter dan 0,30. Volgens de classificatie van Cohen (1988a) zijn dit 'middelgrote' effecten. De correlatie met de MP is net iets lager, namelijk 0,21. Dit is niet onverwacht, omdat deze maat, in tegenstelling tot de andere ernstmaten, niet gebaseerd is op de formele strafrechtspleging maar op het oordeel van burgers. De MSI-score en de geïmputeerde ernstscore hangen sterk met elkaar samen, de correlatie is namelijk groter dan 0,50 (Cohen, 1988a).

Uit een Jonckheere-Terpstra analyse blijkt dat de mediaanscores van delicten overall significant van elkaar verschillen. Een pair-wise Mann-Whitney U analyse laat zien dat vooral de hoog rankende delicttypen een onderscheidende mediane score hebben. Bij de lager geordende delictscategorieën is de spreiding rond de mediaan groter.

De multiële regressies laten zien dat vrijwel alle verbanden significant zijn. Maar dat is bij deze onderzoeks aantallen niet verwonderlijk. De duiding van de resultaten berust daarom op de omvang van de β 's. Als deze coëfficiënt groter is dan |0,10| spreken we van een 'substantieel' effect (Cohen, 1988a). Uit de multiële regressie op de sample van first offenders met enkelvoudige delicten blijkt dat geen van de daderkenmerken substantieel samenhangt met de MSI na controle voor de maximale strafdreiging van het gepleegde delict. Het regressiemodel ingezet op het sample van strafzaken van recidivisten en/of meervoudige delicten, maakt duidelijk dat de MSI-score sterk verband houdt met de geïmputeerde ernstscores, maar niet (substantieel) samenhangt met de sekse, leeftijd en het geboorteland van de dader, noch met het aantal eerdere justitiecontacten.

De mogelijke invloed van daderkenmerken is aanvullend onderzocht op een sample van ex-gedetineerden. In deze multiële regressie konden extra achtergronden zoals herkomst, sociale status en inkomen worden geïncorporeerd. Ook hier zien we dat de daderkenmerken, na controle voor de ernst van de delicten, geen substantiële invloed hebben op de hoogte van de MSI-score.

Conclusie

De MSI correleert goed met bestaande ernstmaten en lijkt geen last te hebben van eventuele straftoematingsverschillen. Het is een veelbelovende maat om de ernst van de delicten in een strafzaak te bepalen, in situaties waarin men beschikt over gegevens met betrekking de afdoening van de zaak en meer gedetailleerde delictinformatie ontbreekt. Het WODC zal de MSI gaan toepassen in haar recidiveonderzoek. Er is echter nog meer valideringsonderzoek nodig. De samenhang van de MSI-scores met het professionele oordeel van strafrechtdeskundigen en de gevoeligheid van de maat voor variaties in de onderliggende rekenregels moeten nader worden onderzocht. Daarnaast dient de volgende versie van de maat ook geschikt te worden gemaakt voor de beoordeling van de ernst van de delicten in strafzaken van minderjarige justitiabelen.